MŰEMLÉKEK a JÖVŐ SZÁMÁRA

ICOMOS-DÍJAS HELYREÁLLÍTÁSOK

2017–2021

A kötet megjelenését támogatta:

MINISZTERELNÖKSÉG

Kiadó
ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Egyesület
Felelős kiadó:
Nagy Gergely

Szerkesztette:
Dobosyné Antal Anna, Nagy Gergely
Szöveg:
Arnóth Ádám, Nagy Gergely
Angol fordítás:
Charles Horton

A borítót és a könyvet tervezte:
Piros Zoltán
A fotókat készítette:
Arnóth Ádám
Kelemen Bálint és Szádvárért Baráti Kör (78., 80–81. oldal képei)

A nyomdai előkészítést
a kvanum Kkt.
a nyomdai kivitelezést
a PrintPix Nyomda végezte

© ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Egyesület
ISBN 978-615-01-0988-6
Elektronikus megjelenés: ISBN 978-615-6904-01-0
BUDAPEST
2021

MŰEMLÉKEK a JÖVŐ SZÁMÁRA

HISTORIC PROPERTIES FOR POSTERITY

ICOMOS-DÍJAS HELYREÁLLÍTÁSOK
ICOMOS AWARD WINNING REHABILITATION PROJECTS

2017–2021

Tartalom

Content

Előszó	6
2017	
Gyula, Harruckern-Wenckheim-Almásy kastély	11
Hosszúhetény, Dallos-Böröcz vízimalom	15
Paksi Szeniczey kúria, Deák-ház	19
Pannonhalma, volt apátsági major	23
2018	
Nagydobsza, Fő utca 68. talpasház	27
Püspökszentlászló, püspöki kastély	31
Torna (Turňa nad Bodvou, Szlovákia) Nagyboldogasszony római katolikus plébániatemplom	35
2019	
Balatonfüred, Zsidó Kiválóságok Háza	39
Budajenő, magtár	43
Gacsály, református templom	47
Budapest I. ker. Szentháromság utca, egykori budai városháza	51
2020	
Budapest, Rumbach Sebestyén utcai zsinagóga	55
Budapest, Stefánia úti műterem-villa	59
Gödöllő Szabadság út 2., Várkapitányi lak	63
2021	
Bajna, Sándor-Metternich-kastély	67
Máriapócs, Szeplőtlen Szűz Mária római katolikus templom	71
Sümeg, Ramasetter-ház	75
Szögliget, a Szádvár romjainak bemutatása	79
Az ICOMOS	83

Introduction	7
2017	
Gyula, Harruckern-Wenckheim-Almásy Palace	11
Hosszúhetény, Dallos-Böröcz Watermill	15
Paks, Szeniczey Manor, Deák House	19
Pannonhalma, Former Abbey Grange	23
2018	
Nagydobsza, 68 Fő Street, Timber-Sill House	27
Püspökszentlászló, Bishop's Palace	31
Turňa nad Bodvou, Slovakia, Virgin Mary Roman Catholic Parish Church	35
2019	
Balatonfüred, House of Jewish Worthies	39
Budajenő, Granary	43
Gacsály, Reformed Church	47
Budapest, District I, Szentháromság Street, Former City Hall of Buda	51
2020	
Budapest, Rumbach Sebestyén Street Synagogue	55
Budapest, Stefánia Road Studio-Villa	59
Gödöllő, 2 Szabadság Road, Constable's Residence	63
2021	
Bajna, Sándor-Metternich Palace	67
Máriapócs, Immaculate Blessed Virgin Roman Catholic Church	71
Sümeg, Ramasetter House	75
Szögliget, Display of the Ruins of Szádvár Castle	79
ICOMOS	83

Előszó

Az ICOMOS-díj alapítása óta immár a harmadik kötetben ismertethetjük öt év legkiválóbb magyar műemlék-helyreállításait, ahol a múlt értékei új, vagy megújult funkciójukkal napjaink követelményeit is szolgálják. Mindegyik megújulás komoly összefogás eredménye. A tulajdonos, a helyi közösség, a kutató, az építész, a restaurátor, a kivitelező és minden más további partner egymást segítve dolgozott eredményesen a közös célért.

Az ICOMOS-díj tizenhat éves története során is sokat változott a világ, a fejlesztés-fejlődés megítélése. Új fogalmak, új szempontok jelentek meg, miközben az érték fogalma nem változott. A gondatlanság mellett a félreértelmezett gazdasági fejlődés, a korlátlan lehetőségekhez jutó ingatlanfejlesztés, egyre nehezebb helyzetbe hozza műemlékeinket, épített értékeinket. Történeti épületeink különös kulturális értéket képviselnek és mégis, amikor száraz számításokon alapuló „fejlesztési" döntések születnek nagyon kicsi az esélyük a megmaradásra. Túlélésüket segíthetné, ha az újrahasznosítás, vagy az anyaggyártásra is kiterjedő energetikai kérdések, a megújuló épület szemlélete is a döntéseket megalapozó közgondolkodás része lehetne. Sokak szemében a régi kritika nélküli lerombolása és új építése jelenti a „fejlődést". Legtöbb új épület nincs tekintettel a környezetére, a megmenthető egyedi hangulatú boltozott térsorokra, a részletekben gazdag látványos lépcsőházakra, a történeti utcaképet őrző homlokzatok mögötti autentikus egyedi terekre, a történeti településképre – olyan értékekre, amelyeket sokszor képtelen vagyunk hitelességükben megőrizni, de bármennyire is szeretnénk, történeti értékén újraépíteni sem tudjuk azokat.

A fejlődés fogalma nem lehet csak gazdasági kérdés, mert hosszútávon ehhez a helyi közösség kultúrájának megőrzése, továbbélése is hozzátartozik. A profitorientált vállalkozás és a helyi közösségeket szolgáló fejlesztés, megújulás csak együtt szolgálhatja a fejlődést. A helyi kultúra, a helyi közösségek sok évszázados kulturális értékeinek felismerése és megbecsülése olyan helyi vonzerőt teremthet, ami a további fejlődésnek is meghatározza arcát, karakterét. Nincs kis és nagy műemlék, minden közösségnek saját kulturális értéke a legfontosabb, a legjelentősebb. Műemlékeink, kulturális értékeink szakszerű kezelése, helyreállítása, gondozása, közösségi-társadalmi megbecsülése elsősorban a helyi közösség érdeke és érdeme, de nemzeti kultúránk részeként közös érdekünk minden érték védelme. Sajnos egyre kevesebb helyen tudják felkarolni ezt az értékteremtő munkát a hozzáértő felügyelők – azok, akik szinte a tulajdonos partnereként is szolgálhatnak, pedig a közösségek minden támogatást megérdemelnek, ha tenni szeretnének értékeik védelméért. Talán egyszer eljön az az idő, amikor az ország bármely részén minden műemlék tulajdonosa színvonalas intézményi szakmai segítséget kaphat programja megvalósításához és olyan állami anyagi támogatásban (adókedvezmény, műemléki érték helyreállításának többletköltsége… stb.) részesülhet, ami valóban segítséget jelent a helyreállításkor. A tulajdonos, a közösség így érezheti a társadalom megbecsülését is, hiszen az általa gondozott érték megőrzése a kultúráját becsülő nemzetnek is érdeke.

Bízunk abban, hogy a 2017–2021 között ICOMOS-díjjal elismert kiváló helyreállítások példája más tulajdonosokat, közösségeket is segítenek abban, hogy felismerjék környezetük értékeit és azokat körültekintő féltő gondossággal szakszerűen őrizzék az újabb generációk javára.

Nagy Gergely
elnök

Introduction

In this book, we present the most outstanding Hungarian historic property rehabilitations of the last five years in our third publication since the introduction of the ICOMOS Awards. These rehabilitation projects provide valuable properties from the past with new or renewed uses meeting today's demands, and each one is the result of sincere cooperation. Owners, local communities, researchers, architects, restoration experts, contractors, and all other partners have successfully worked together for a common goal.

There has been a great deal of change in the world as well as in the assessment of development and progress during the 16-year history of the ICOMOS Awards. New concepts and perspectives have appeared, while the idea of value has not changed. In addition to neglect, a misunderstanding of economic progress as well as property development that strives for unrestricted opportunity has put our historic properties and built heritage into an increasingly difficult situation. Our historic buildings represent special cultural value, but when "development" decisions are made based on cold calculations, their chances are slim. Their survival could be promoted if energy conservation ideas extending to recycling and the production of materials, as well as to the approach of revitalizing buildings, would become a part of the public thinking that underpins decisions. However, "progress" to many means new construction replacing the old without dissent. Most new buildings do not have a regard for their surroundings – the unique atmosphere of arcaded squares, spectacular stairwells with rich details, authentic spaces behind façades preserving the historic streetscape, and historic cityscapes that could be saved. These are valuable features that we are often unable to preserve authentically, and we cannot replicate their historic value however much we would like.

The concept of progress cannot be merely associated with economic development, because in the long term it must also include the preservation and survival of the local community's culture. Profit-oriented endeavors can only serve progress alongside the development and revitalization of the local community. The recognition and appreciation of a local culture and community's centuries of cultural assets can create local charm that determines the look and character of further development. There are no large or small historic properties, and to every community, their own cultural asset is the most important. The professional management, rehabilitation, care, and community/social appreciation of our historic properties and cultural heritage is primarily in the interest of local communities as well as being a fruit of their labors. However, it is in our common interest to preserve these sites as a part of our national culture. Unfortunately, there are fewer and fewer places where work like this can be embraced by understanding overseers who serve as partners to property owners, even though the local communities deserve every bit of support to preserve their heritage. Perhaps the time will come when owners of historic properties throughout the country will receive professional institutional assistance to realize their projects as well as state support (tax breaks, additional funds for the preservation of historic character, etc.) providing real help for rehabilitation. Owners and communities will then sense that society genuinely appreciates their work, since the preservation of the sites they care for is in the interest of a nation that values culture.

We believe that the examples of these outstanding rehabilitation projects recognized by the 2017–2021 ICOMOS Awards will help other owners and communities to recognize their assets and to preserve them with prudent care and in a professional manner for future generations.

Gergely Nagy
president

ICOMOS-DÍJAS HELYREÁLLÍTÁSOK

ICOMOS AWARD WINNING REHABILITATION PROJECTS

2017–2021

Gyula, Harruckern-Wenckheim-Almásy kastély

Gyula, Harruckern-Wenckheim-Almásy Palace

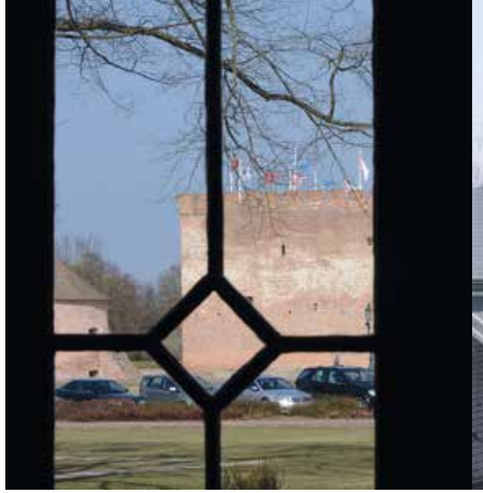
A Dél-Alföld régiójában Gyula városának építészeti öröksége kiemelkedő jelentőségű: a városközpont mellett a vár és környezete. A középkori eredetű téglavár – amelynek helyreállítása 2006-ban érdemelte ki az ICOMOS-díjat – környezetében méltó módon újult meg a kastély épülete. A kastély története hosszú múltra tekint vissza, hiszen az egykoron kapusházként működő bástya törökkori. A kastélyépület első építtetője az 1720-as években Harruckern János György volt. Fia, Ferenc, az épületmagot barokk stílusban bővíttette, majd Wenckheim Ferenc fejlesztette tovább, és 1801-ben tette nemesi rezidenciává. A 20. század első felében az Almásy-család birtokolta az együttest, amelyet 1943-ban vett meg tőlük a város. A kastély a második világháborút követő államosítás után hosszú évtizedekre csecsemőotthonként szolgált.

A kastélykertben még az Almásyak kezdték meg a termálvizes fürdő kialakítását. Ez fellendítette a város fürdőkultúráját és idegenforgalmát, de a kastély helyzetén nem javított. A hasznosítatlan, pusztulásnak indult épület helyreállítása a kastélymúzeum kialakítása mellett a gyulai műemlékegyüttes látogatóközpontjának megvalósítását tűzte ki céljául. A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal szakmailag alapos kutatásával előkészített helyreállítást pontosan kidolgozott, minden részletében nemes nagyvonalúsággal mérlegelő, illeszkedő szemléletű kortárs építészeti magatartás jellemzi. Részletei mesterien megoldottak: az egykori konyha padozatának közérthető bemutatása, a szépen behelyezett rácshíddal és rajta a makettel, a tárlók és bemutatópanelek eleganciája és a korai kúria-alapfalak üvegpadlós bemutatása. A látogatók a kilátóként működő toronyba is feljuthatnak, az új elemnek megfelelően kortárs építészeti megfogalmazású lépcsőn. Az emelet a történeti enteriőrök tárháza – a kortárs elemek visszahúzódó és informatív alkalmazásával. A történeti témákat feldolgozó kisszobák installációja is elegánsan illusztratív. A projekt megbízható alapvetés a további fejlesztésekhez.

The built heritage of Gyula, including the city center as well as the area around the castle, is of great significance in the Southern Plains region. The brick castle from the Middle Ages won an ICOMOS Award in 2006, and now this nearby palace has been rehabilitated. The palace has a long history, since its bastion, which was once a gatekeeper's house, is from the Turkish period. Its first builder was János György Harruckern in the 1720s. His son, Ferenc, expanded this core in the Baroque style, and then Ferenc Wenckheim developed it further and made it his noble residence in 1801. In the first half of the 20th century, the Almásy family owned the complex, which the city bought from them in 1943. Following nationalization after World War II, the palace served as a nursery for many decades.

The Almásy family began the development of the thermal baths in the palace gardens. This fostered bathing and tourism in the city, but did not improve the palace's condition. The goal for the rehabilitation of this unused, deteriorating building was to create a palace museum and visitors' center for historic Gyula. The rehabilitation was preceded by thorough research and is characterized in every detail by an integrated and balanced contemporary architectural approach. Its details have been masterfully rendered, and include the display of the floor of the former kitchen using a beautifully placed metal bridge and model, the elegance of the collections and displays, and the presentation of the early manor's foundation walls through glass floors. Stairs constructed in a contemporary manner, as befits new elements, lead up to the tower that serves as a lookout point. The upper story is a showcase of historic interiors, with the use of discreet and informative contemporary elements. The installations in the small rooms interpreting historical topics are also elegantly illustrative. The project is a reliable foundation for further improvements.

Közreműködők / *Project participans*

építészeti tervezés / *architect:* Földes és Társai Építésziroda Kft.
Földes László és Balogh Csaba

kivitelezés / *contractor:* Modinvest Építőipari-Beruházó- és Kereskedelmi Kft. /
Németh Miklós

kutatás / *research:* Velladics Márta (Gere László, Haris Andrea, Kovács Klára,
Somorjay Selysette, M. Bán Beatrix, M. Nagy Éva, Tarbay Anna Mária)

2017

Hosszúhetény, Dallos-Böröcz vízimalom

Hosszúhetény, Dallos-Böröcz Watermill

A faluban valaha 16 malom működött. A Dallos-Böröcz vízimalom ezek egyik utolsó emléke. 1842-ben a tulajdonos Böröcz Miklós kapott malomlevelet a felülcsapó három és fél méteres vízikerékre. A malom házasság útján került a Dallos család tulajdonába. Működése az 1960-as években szűnt meg, amikor a patakot elterelték. A 2006-ban műemlékké nyilvánított malom építése óta a család tulajdona.

A malom utca felőli része 1824 és 1842 között készült el az ősi őrlőszerkezettel és a 19. sz. végén bővült. Ekkoriak a gazdasági épületek is, és ekkor újulhatott meg a malomszerkezet is kiegészülve többek közt az öntöttvas Ganz hengerszékkel. A 19. sz. végén felújított vízikerék az épületen belül, zárt kerékházban forgott, fölötte a kőjárat és hengerszék, a padlástérben a garat helyezkedett el.

Az együttest turisztikai és kulturális célokra hasznosították: itt nyílt meg az Almalomb, „kulináris kitérő és találkozóhely". Az ötven vendég fogadására alkalmas vendéglő mellett rendezvényeknek, esküvőknek, sőt konferenciáknak, kiállításoknak is helyet tudnak biztosítani. A funkciók elosztása logikusan követi az együttes elemeit és arányos az épületegyüttes lehetőségeivel. A vízimalom épületébe a földszinten recepció és vendéglő került. Az alagsori fogyasztóterekben a felújított technológiai berendezések is megtekinthetők. A felújított pajtaépület nagyteremnek ad helyet, vele szemben a nyári konyha fedett-nyitott tere jól együtt tud működni a gondos kertészeti kialakítású udvarral. A helyreállítás gondosan megőrizte az értékes régi részeket, amelyeket szellemes megfogalmazású új építészeti részek egészítenek ki.

A malomszerkezetből az eredeti 19. század eleji technológia került megőrzésre és felújításra. A későbbi megmaradt berendezések kiállítási tárgyakként láthatók. Megújult a patak is, amely mesterséges vízforgatással, a villanymotorral meghajtott őrlőszerkezettel mutatja be a hajdani működést.

Once 16 mills operated in this village. The Dallos-Böröcz watermill is one of the last reminders of these. In 1842, Miklós Böröcz received a mill permit for a three-and-a-half meter overshot water wheel. The mill passed to the Dallos family through marriage. It ceased operation in the 1960s when the stream was diverted. This mill was designated a historic property in 2006 and has been owned by the family since its construction.

The street side section of the mill with the old grinding mechanism was built in 1824–42, and was expanded at the end of the 19th century. The outbuildings are also from this time, and this is when the machinery may have been renovated, including the addition of a cast-iron Ganz roller mill. The water wheel from the end of the 19th century turned in a closed wheelhouse within the building, above which was the roller mill and then the hopper in the loft.

The complex has been used for tourism and cultural purposes. This is where the Almalomb "culinary meeting place" was opened. Besides the restaurant that can serve 50, it can host events, weddings, conferences, and exhibits. The division of functions follows the building elements logically and is in proportion to the capacity of the complex. There is a reception area and the restaurant on the ground floor of the mill building. The renovated technological equipment can be viewed in the basement seating area. The rehabilitated shed building houses the grand room, and the open-roofed space of the outdoor kitchen across from it is integrated into the thoughtfully landscaped courtyard. The rehabilitation carefully preserved the valuable old sections, augmented by cleverly designed new architecture.

The original early 19th century technology of the mill machinery has been preserved and restored. The later surviving equipment is also exhibited. The stream has even been restored, displaying the former workings through artificial water flow and grinding mechanisms powered by an electric motor.

Közreműködők / *Project participans*

építészeti tervezés / *architect:*	Pelényi Margit
kivitelezés / *contractor:*	Nork Kft.
malomszerkezet restaurálása / *restoration of mill structure:*	Hajda Gy. Zsigmond
műemléki felügyelő / *conservation officer:*	Czeglédyné Levárdy Henriette

Paksi Szeniczey kúria, Deák-ház

Paks, Szeniczey Manor, Deák House

Paks gazdag történelmének jeles tanúja a Nemeskéri-Kiss, majd a Szeniczey család tulajdonába került kúria, amely a gyakorta ott vendégeskedő Haza Bölcsére emlékezve Deák-ház néven ment át a köztudatba. A 20. század elején vendéglőként működött, majd az 1950-es évek után felszabdalt, lepusztult állapotban bérlakásokat, beteggondozót fogadott be az épület.

2001-ben Karácsony Tamás műterme nyerte meg a városi helytörténeti múzeum bővítésének funkciójára kiírt pályázatot, de a megvalósítás csak 2012-ben indulhatott. A kutatásokon alapuló értékmegőrzés célul tűzte ki a földszinti terekben a korábbi korok lenyomatainak láthatóvá tételét, és a tetőtér hasznosításával a barokk tetőszerkezet bemutathatóságát is.

Az együttes a telkének hátsó végére épített, új szárnnyal lett teljes. Nagyvonalú egyszerűségével természetes módon fokozza a történeti épületek értékének átélhetőségét. Az új épületrész utcáig kinyúló része pedig példa arra, hogy a mély intuícióval átgondolt kortárs építészet méltó társa, folytatója lehet a történeti építészeti értékeinknek, műemlékeiknek. Nagyszerű válasz az időről időre fölvetődő kérdésre, hogyan lehet régi idők értékeit helyreállítani, kiegészíteni, továbbépíteni, hogyan lehet elérni azt, hogy a múlt értékeinek őrzése mellett a jelen új helyzetei mindezt befogadják, és továbbvigyék. Amit láthatunk, az éppen az, hogy a hétköznapi módon megjelenő múlt és jelen kontrasztja miként tud harmóniává szelídülni.

A prominent witness to the rich history of Paks is the manor house of the Nemeskéri-Kiss and then Szeniczey families. It is popularly known as the Deák House after the "Wise Man of the Nation" Ferenc Deák, who often visited. It operated as an inn at the beginning of the 20th century, and then it housed apartments and a welfare center after the 1950s, when it was divided up and started to deteriorate.

In 2001, the studio of Tamás Karácsony won the bid for the expansion of its function as the municipal local history museum, but work could only begin in 2012. The preservation work based on research was aimed at making the traces of earlier periods visible in the ground-floor spaces and displaying the Baroque roof structure through the utilization of the attic.

The complex was supplemented with a new wing at the back end of the lot. Due to its grand simplicity, it enhances the appreciation of the features of the historic buildings. The section of the new wing that extends to the street is an example of how contemporary architecture thought through with deep intuition can be a worthy partner and continuation of historic architectural character. This is a fine answer to the question that comes up from time to time about how to rehabilitate, supplement and add on to old features, and how to welcome and incorporate new circumstances while preserving the past. We can see here how to create harmony from the contrast of the everyday appearance of the past and present.

Közreműködők / *Project participans*

építészeti tervezés / *architect:*	Karácsony Építész Iroda Karácsony Tamás, Kern Orsolya (2001–2016), Boór András (–2014)
kutatás / *research:*	Gere László
falképkutatás / *research:*	Lángi József
kivitelezés / *contractor:*	Aktív Kft. – Hajós, Unikorn Kft. – Bölcske

Pannonhalma, volt apátsági major

Pannonhalma, Former Abbey Grange

A város központjában, az apátsághoz vezető gyalogút mellett álló barokk majorság 1986 óta műemlék. A négy udvar köré szerveződő együttes építése 1734-ben kezdődött. Az utca felőli részen lakások voltak, belül kocsiszínek, istállók, borászat és borospincék. Az együttes egyszintes, magastetős, homlokzata egyszerű, néhol tornácos, belsejének jó része csehsüveg-boltozatos. Az 1950-es évektől termelőszövetkezet használta, étteremmel, szőlőfeldolgozóval, de utóbb pusztulásnak indult.

A tulajdonába visszakerült majorságot a Főapátság állíttatta helyre. A majorság földszinti, boltozott helyiségeibe az apátság képzőművészeti gyűjteményét és történetét bemutató múzeum került. A pincerendszer egy része is részt vesz az idegenforgalmi funkcióban: az apátság és a bortermelés kapcsolatát bemutató kiállítás itt kapott helyet bemutatva egyúttal a borospince eredeti használatát is. Ezeket a funkciókat egészíti ki a recepció, ill. az apátsági feljáró út melletti szárnyba telepített kávézó-cukrászda. Ezzel a gesztussal a Főapátság a település eddig elhanyagoltabb részét is be tudta vonni az idegenforgalomba, és a város által megújított tér így az apátság gyalogos megközelítésének méltó kiinduló-pontjává vált.

A helyreállítás legnagyobb értéke, hogy a majorság a teljes felújítással járó beavatkozás során néhol megőrizte, másutt visszanyerte – a majorsági épületekre mindenütt jellemző – egyszerűségét. A többféle kulturális és idegenforgalmi igényt kielégítő, gondosan megválasztott új funkciók jól beleilleszkednek a történeti épület tereibe. A visszafogott építészeti hangnem, az ablakok, kapuk új, vagy rekonstruált szerkezetei, a beüvegezett tornác részletei, a boltozott terek belsőépítészeti megoldásai a tervezők gondosságát, körültekintését, empátiáját dicséri.

This Baroque farmstead in the center of town alongside the walking path to the abbey has been a listed historic property since 1986. The construction of this complex arranged around four courtyards began in 1734. Apartments were in the section along the street, with wagon sheds, stables, wineries and wine cellars on the interior. The high-roofed, single-story façade of the complex is simple, studded with porches in places, and a major part of its interior has sail vaults. The collective farm used it from the 1950s as a restaurant and for grape processing, but it later began to deteriorate.

The abbey rehabilitated the grange when it was returned to it. A museum displaying the art collection and history of the abbey was placed in the vaulted ground-floor rooms of the grange. A section of the cellar system was part of its tourism operations. An exhibition presenting the connection between the abbey and wine production was placed here, showing off the original use of the cellar. These functions are supplemented by the reception area and the café/pastry shop established in the wing alongside the road to the abbey. With this gesture, the abbey was able to bring tourists to an area of town that had been neglected. Along with the square that the city renovated, it became a worthy starting point for the walk up to the abbey.

The greatest value of the rehabilitation was that the simplicity that characterizes grange buildings everywhere was preserved in places and regained elsewhere. The carefully chosen new functions that satisfy various cultural and tourism demands are integrated well into the spaces of the historic buildings. The restrained architectural atmosphere, the new or reconstructed windows and portals, the details of the glazed porch, and the thoughtful interior decorations in the vaulted spaces show the care, discretion and empathy of the designers.

Közreműködők / *Project participans*

építtető / *owner:*	Pannonhalmi Főapátság
építészeti tervezés / *architect:*	Czigány Tamás, Cseh András, Papp Róbert, Tóth Györgyi
kerttervezés / *garden designer:*	Hencz Helga
projektigazgató / *project director:*	Rábai László

2018

Nagydobsza, Fő utca 68. talpasház

Nagydobsza, 68 Fő Street, Timber-Sill House

A telken ma három épület található: az 1856-ban id. Benköd István által épített talpasház, egy melléképület és egy istálló.

A talpasház favázszerkezete, az egykori háromsejtű ház alaprajza, a tornác, a zsúptető kialakítása és maga a telek beépítése mára egyedüliként képviseli a településen azt az építkezési struktúrát és szemléletet, mely évszázadokon keresztül meghatározó volt a Kárpát-medencének ezen tájékán is.

A beavatkozás nem csupán egyszerű felújítás, hanem revitalizáció, hiszen a korábbi kiállítás még gazdagabb anyaggal tért vissza a néhány évig üresen álló épületbe, az egykori istálló pedig pajtaszínházzá alakult át. Kiemelt fontosságú, hogy élettel és programokkal teljék meg az épület és környezete, így a tájházfunkció igen hasznos lehet a néprajz és honismereti tantárgyak helyben történő oktatására, a megvalósult pajtaszínház pedig rendezvényeknek adhat otthont.

Az előkészítés során kellő figyelmet fordítottak a levéltári kutatásra is, és az így összegyűjtött adatmennyiség nem csak a tervezés során nyújtott hasznos információt a tervezőnek, hanem a projekt megvalósítását követően megszületett két könyvnek is fontos anyagát adta. A „Nagydobsza képekben", ill. „Nagydobsza. A talpasház és a település története" című köteteket minden helybéli kézhez kapta, ezzel is erősítve az épített örökség és a jelenlegi lakosok közti kapcsolatot.

Today there are three buildings on this lot, a timber-sill house built in 1856 by István Benköd, Sr., an outbuilding and a stable.

The wood framing of the timber-sill house, the ground plan of this former three-chambered home, the porch, the form of the thatched roof and the arrangement of the lot itself are now the only examples in this town of an architectural structure and approach that was dominant for centuries in the territory of the Carpathian Basin.

The intervention was not just a simple rehabilitation, but also a revitalization, since the building had stood vacant for a few years. However, the previous exhibit has been reinstalled with even more materials and the former stable was made into a barn theater. It is highly important that the buildings and their surroundings be filled with life and programs, so their function as a rural museum can be used to teach ethnography and local history, and the barn theater can host events.

During preparations, appropriate attention was paid to archival research as well, and the data collected did not only provide useful information for the designers, but also important material for two books that were published following the project's completion. Every local inhabitant received a copy of "Nagydobsza in Pictures" and "Nagydobsza: History of the Timber-Sill House and the Town", reinforcing the bond between the built heritage and the current residents.

Közreműködők / *Project participans*

beruházó / *investor:*	Nagydobsza Község Önkormányzata
építészeti tervezés / *architect:*	Ruppert Gábor
kutatás / *research:*	Römer Károly, Orosz László
kivitelezés / *contractor:*	Bentateam Kft.
műemléki felügyelő / *conservation officer:*	Balázs Péter, Szigetvári Krisztián

Püspökszentlászló, püspöki kastély

Püspökszentlászló, Bishop's Palace

Püspökszentlászló egyetlen utcájának végén, már védett természeti környezetben áll a kastély és kertjének együttese.

A 18. század végén Gróf Esterházy Pál László pécsi püspök klasszicizáló késő-barokk stílusú templommá alakíttatta az itt álló templomot és melléje püspöki nyaralókastélyt emeltetett. Parkját száz évvel később kezdték arborétummá alakítani. 1954-ben szeretetotthonná vált a kastély, és később itt lett Mindszenty bíboros-érsek magánzárkája. Az egykori háziőrizetes-zárka két szobája ma emlékszoba, míg a kastély további helyiségei a püspökség belső használatú szálláshelyei, fent rendezvény- és tárgyalóteremmel. A felújítás kiterjedt a kápolnára is, melyet emeleti folyosó köt össze a rezidenciával. A kastély korszerű gépészete és elektromos infrastruktúrája rejtett marad, szinte csak itt, a két épületrész találkozásánál érhető tetten a kortárs funkció: egy gondosan komponált lépcső formájában a nyaktagban.

Az udvar kiegészítő épületei tömör kerítés mögé húzódnak. A hajdani funkciótól idegen turisztikai funkciók így háttérben maradhattak. Az egykori szolgálati ház ma kétszintes zarándokszállás.

Nyugodt viszony a történetiséggel – talán ez legfontosabb jellemzője a felújításnak: megértő együttműködés tervezők és a megbízó között, gondos kutatás és előkészítés, értékmegtartás és precíz kortárs kiegészítés. Építésztervező és műemlékes szemét is gyönyörködtető eredeti felújított ablakszerkezetek, megújított díszítőfestés és kortárs új lépcsőstruktúra. Restaurátori és design szemlélet, történeti karakterelemek és korszerű használati igények gondos aránya jellemzi a műemléki felújítást.

This palace and its gardens stand in a natural environment at the end of Püspökszentlászló's only street.

At the end of the 18th century, the bishop of Pécs, Count Pál László Esterházy, remodeled the church here in the Classicist Late Baroque style and had a bishop's summer palace erected next to it. One hundred years later, its park began to be transformed into an arboretum. In 1954, the palace became a rest home, and later it was the site of Archbishop-Cardinal Mindszenty's confinement. The two rooms of his former cell are now a memorial, while the other rooms are accommodations for the bishopric, with event and conference rooms above. The rehabilitation extended to the chapel as well, which is connected to the residence by an upper floor corridor. The modern infrastructure is hidden, and it is essentially only here at the meeting point of the two sections of the building where contemporary function is apparent, in the form of a thoughtfully composed stairway.

The additional buildings in the yard are hidden behind a solid fence, so the non-original tourism functions remain in the background. The former service building is now a two-story accommodation for pilgrims.

Perhaps the most important quality of the rehabilitation is its peaceful relationship with history, including understanding cooperation between the designers and the client, careful research and preparation, preservation of character, and precise contemporary additions. Both architects and preservationists can admire the restored original windows, the revitalized decorative painting, and the contemporary new staircase. This historic rehabilitation is distinguished by a thoughtful ratio of restoration and design approaches, historic character and modern use.

Közreműködők / *Project participans*

építészeti tervezés / *architect:*	KIMA STUDIO Kft. Németh Tamás, Kruppa Gábor
művészettörténeti kutatás / *art historical research:*	Virág Zsolt
régészeti kutatás / *archaeological research:*	László Csaba
építtető / *owner:*	Pécsi Egyházmegye, főépítész Szász Gábor
kivitelezés / *contractor:*	Vemévszer Kft.
műemléki felügyelő / *conservation officer:*	Czeglédyné Levárdy Henriette

2018

Torna (Turňa nad Bodvou, Szlovákia) Nagyboldogasszony római katolikus plébániatemplom

Turňa nad Bodvou, Slovakia, Virgin Mary Roman Catholic Parish Church

Több jelentős középkori falképegyüttes került napvilágra a közelmúltban a történelmi Magyarország területén. Ezek közé tartoznak Torna község középkori plébániatemplomában feltárt, a 15. századi birtokos, Özdögei Besenyő Pál által készíttetett freskók is, amelyek jelentős minőséget képviselnek.

A 2004-ben felfedezett középkori falképek restaurálása, a műemléki kutatás 2007-től kezdődött, amelynek során több fontos lelet került elő, nagymértékben módosítva a területre vonatkozó ismereteinket.

A Zsigmond-kor egyik legfontosabb, korábban teljesen ismeretlen középkori falkép ciklusának feltárása, restaurálása az erdélyi Almakerékkel, a Besztercebánya melletti Pónikkal, a Garaiak megbízásából készült Siklóssal együtt bizonyítja, hogy a 15. század első évtizedeiben a Kárpát-medencében a falképfestészet jelentős virágkorát élte.

A tornai falképek felfedezését, majd restaurálásukat szlovák szakmai díjakkal is méltatták.

Az építészeti és a restaurátori munkákat kiemelkedő minőségben végezték el. Külön figyelemre méltó, hogy nem csak a középkori részek és maradványok példaértékű helyreállítása történt meg, de elvégezték a 19. században készült színvonalas, gótizáló főoltár restaurálását is.

A kutatásról több cikk is megjelent, és a falképekről a szakmai közönség konferenciákon is értesülhetett. A festőrestaurálási munkák mellett megtörtént a tetőcsere, a szentély külső helyreállítása, gótikus ablakainak restaurálása, a szentélyben található gótikus rozetta és a szobrok restaurálása.

A részben magyar támogatással készült helyreállítások egyben vonzó turisztikai célpontot is nyújtanak.

Several important sets of medieval mural paintings have come to light recently within the territory of historical Hungary. These include the frescoes of significant quality commissioned by the 15th century landowner Pál Özdögei Besenyő uncovered in the medieval parish church of Turňa nad Bodvou.

Beginning in 2007, the historic research into these medieval frescoes discovered in 2004 uncovered numerous important findings, greatly altering our understanding of the area.

The discovery and restoration of one of the most important previously unknown cycles of medieval frescoes from the time of King Sigismund – adding to those from Mălâncrav, Romania in Transylvania, Pojnik, Slovakia near Banská Bystrica, and ones commissioned by the Garai family in Siklós, Hungary – show that there was a significant golden age of mural painting in the early decades of the 15th century in the Carpathian Basin.

The discovery and later restoration of the murals in Turňa nad Bodvou was also honored with Slovakian professional awards.

The architectural and restoration work was of outstanding quality. Of particular note, not only were the medieval sections and remains rehabilitated in an exemplary manner, but a high-quality restoration of the 19th century Neo-Gothic main altar was also performed.

Several articles have been published about the research, and the professional community has also been able to learn about the frescoes at conferences. Besides the painting restoration work, the roof was replaced, the exterior of the chancel was rehabilitated, and the Gothic windows were restored, as were the Gothic rose window and the sculptures in the chancel.

The rehabilitation work performed in part through Hungarian support has also created an attractive tourist destination.

Közreműködők / *Project participans*

megbízó / *owner:*	Római Katolikus Egyházközség
építészeti tervezés / *architect:*	Krcho János
kutatás / *research:*	Krcho János
restaurálás / *restoration:*	Peter Gombos

2019

Balatonfüred, Zsidó Kiválóságok Háza

Balatonfüred, House of Jewish Worthies

A bencés szerzetesek által alapított 13. századi kápolna a török korban szinte teljesen elpusztult. A romokra a 18. században épült a református templom. 1855-ben az izraelita felekezet vásárolta meg és zsinagógává alakította. A II. világháború következtében az épület a funkcióját elvesztette.

Több, eltérő, méltatlan és kényszerű szerepváltást követően a város önkormányzata 2014-ben megvásárolta az épületet. A felújításkor a templomteret közösségi rendezvények rendezésére tették alkalmassá. Az átalakítással a műemléki helyreállításra is sor került, így a hányatott sorsú templom végre értékének megfelelő helyét foglalhatja el a város életében.

A templomtér megtisztult, a fehér festés az ökumenikus jelleget hangsúlyozza és közösségi térként szolgál. Minden kiszolgálás az új kiegészítő épület feladata: ebbe került a fogadó, információs tér, kávézó, és a kiállítótér. Míg a templomtér befelé forduló, zárt, megtartó tér, addig a kortárs kiegészítés transzparens, nyitott, hívogató. A templom hagyományos megjelenése, vastag falai, boltozatai az időtlenséget sugallják. A kortárs épület az adott pillanatot szolgálja szerelt, sokrétegű, redukált síkokból építkezik.

A templomtér egyetlen új eleme a mobiliákat, valamint a hang, illetve fénytechnikát fogadó szekrényfal – visszafogott, a térelhatárolás részeként értelmezhető elem. A szakralitásra egy budapesti romos zsinagógából kimentett és helyreállított tóraszekrény utal.

Az új építményben rendezett interaktív kiállítás megemlékezik a holocaustról, de a hangsúly elsősorban azon van, hogy mivel gazdagította a világ zsidósága az emberiséget. Magyarországon, de Európában is egyedül álló egy ilyen tematikájú és működésű kiállítás.

A régi templomépület már a történetében is unikálisan és példa értékűen egyesíti a három nagy vallási felekezetet, amely békésen adta át egymásnak az épületet szakrális célra. Ezt a szellemiséget viszi tovább az intézmény, technikailag és esztétikailag is magas színvonalon.

A 13th century chapel founded here by Benedictine monks was almost completely destroyed, and a Reformed church was built upon its ruins in the 18th century. In 1855, the Jewish congregation purchased it and made it into a synagogue. As a result of World War II, the building lost its function.

Following several varied, unworthy and forced changes in use, the municipal government purchased the building in 2014. During renovation, the interior was adapted to hold community events. Historic rehabilitation also took place, so this sacred building with a difficult past was finally able to gain a role in the life of the city in accordance with its value.

The interior was cleared and was painted white to emphasize its ecumenical nature, and it now serves as a community space. All facilities are in the new addition, which houses the reception, information desk, café, and exhibition space. While the rehabilitated interior is a closed, inward-looking space, the contemporary addition is transparent, open and inviting. The traditional appearance of the building, its thick walls and vaulting, suggest timelessness. The contemporary building serves the moment, composed of fitted, multi-layered, compact surfaces.

The only new elements in the rehabilitated interior are the furnishings, as well as the cabinets for the sound and light systems, which are low-key elements that define the space. A Torah ark rescued from a ruined Budapest synagogue and restored alludes to its sacred nature.

An interactive exhibit in the new building commemorates the Holocaust, but primary emphasis is on how the world's Jews have enriched humanity. An exhibit of this type and topic is unique in Hungary as well as Europe.

The history of this old building is also unique and exemplary because it unifies three major religious sects, which peacefully passed its sacred purpose on to one another. This spirit is now driving the institution forward at a high level technically and aesthetically.

Közreműködők / *Project participans*

hasznosítási koncepció / *exploitation concept:*	Olti Ferenc
építészeti tervezés / *architect:*	Radius-B+S Kft. Sugár Péter
belsőépítész / *interior design:*	Varga Piroska
régészeti kutatás / *archaeological research:*	László Csaba, Nagy Szabolcs Balázs
művészettörténeti kutatás / *art historical research:*	Tóth Györgyi
kivitelezés / *contractor:*	Gótika Építőipari Kft.

Budajenő, magtár

Budajenő, Granary

Magyarország építészeti örökségének jellegzetes része a települések nagy részében megtalálható magtárak. Legtöbbjük elvesztette eredeti funkcióját és üresen áll. Kihasználatlanul, holott ezeknek az épületeknek egyszerű, gazdaságos kialakítása, szabadon kezelhető alaprajza sokféle hasznosítást tenne lehetővé. Erre lett kiváló példa Budajenő. A magtár olyan funkciót kapott, ami szükséges volt a községnek, ugyanakkor a magtár meg tudta őrizni jellegzetességeit. Megmaradhatott a fehér, vakolt fal, a bontott cserép a tetőn, megmaradhatott a téglapadló, a deszkaajtó, a jellegzetes ablakok sora, az emeleten faoszlopok és fapadló, pont úgy, mint egy magtárban.

A budajenői magtár épületének felújításakor, az épületben rendezvényközpont, szálláshely szolgáltatás és kiállítótér kialakításakor sikerült a funkciót az épület jellegéhez hangolni, a földszinten kialakított közösségi terem az emeletre kerülő zarándokszállás és a tetőtéri kiállítótér kiválóan megfér az épületben, a szükséges kiszolgálófunkciók elhelyezése is szervesen illeszkedik az épület adottságaihoz. Az épület műemléki értékei: a földszinti háromhajós boltozatos tér és az emeleti háromhajós faoszlopos tér megmaradt, az új szerkezetek harmonikusan simulnak bele a történeti épületbe.

Az épületet végigjárva az ember rácsodálkozik a beépített anyagok és szerkezetek természetességére, egyszerűségére. A felújítás során meghozott építtetői-tervezői döntések magától értetődőek, az anyaghasználat, a szerkezetválasztás az épületből következik, nincs benne semmi erőltetettség.

A characteristic portion of Hungary's built heritage is the granaries that can be found in a large number of towns. Most have lost their original functions and are vacant, although their simple, economical designs and easily manipulated ground plans make numerous forms of re-use possible. Budajenő is an outstanding example of this. The granary was given a function that was needed in the town while preserving its character. The whitewashed walls, the tile roof, the brick floor, the batten door, the row of distinctive windows, and the wooden columns and floor of the upper story were all retained, just like in a granary.

During the rehabilitation of the Budajenő granary, they were able to harmonize its new function with the character of the building while creating an events center, accommodation services and an exhibition space. The community hall on the ground floor, the accommodations for pilgrims on the upper story and the exhibition space in the attic fit into the building excellently, and the placement of the necessary services is well integrated with its characteristics. The historic features of the building, such as the three-aisled spaces of the vaulted ground floor and the upper stories with wooden columns, has been retained, and the new fixtures blend harmoniously into the historic structure.

Walking through the building, one marvels at the natural, simple quality of the materials and structural elements. The decisions made by the clients and the building contractors during rehabilitation are easily understood, the use of materials and choice of fixtures flow from the building's character and nothing is forced.

Közreműködők / *Project participans*

megbízó / megbízó:	Budajenő Község Önkormányzata
építészeti tervezés / architect:	Csóka Balázs
	Mátéffy Anna, Kuli László
művészettörténeti kutatás / art historical research:	Szekér György
kerttervezés / garden designer:	Buella Mónika
kivitelezés / contractor:	Maros 35' Bt.
műemléki felügyelő / conservation officer:	Klaniczay Péter

2019

Gacsály, református templom

Gacsály, Reformed Church

A 16. század második felében a megtartott románkori toronyhoz a korábbinál tágasabb templom épült, sokszög záródású, támpilléres, boltozott szentéllyel és sekrestyével. A 18. század közepén nagy része újjáépült, és a teljes templom festett, kazettás mennyezetet kapott. Az 1902 és 1911 közti felújítást a Műemlékek Országos Bizottsága végeztette Sztehlo Ottó tervei szerint.

A mostani felújítás tiszteletben tartotta a száz évvel ezelőtt kialakult képet, lényegében megmaradt a tömeg, a homlokzat és a tetőidom, ugyanakkor több korábbi részlet is bemutathatóvá vált. A falakon felületkövető vékony vakolat készült, amely olvashatóvá teszi a régebbi periódusok nyomait. A déli falon lehetővé vált egy gótikus ablak bemutatása. A belsőben új téglaburkolat készült, a karzat alatt visszaállt az egykori padlószint. A hajó padlójában jelölték a templom első periódusának alaprajzát. A födém egykori szintjére emelkedett fel. A feltárt másodlagosan beépített maradványok egy részét kibontották, az ezekből összeállított kiállítás a karzat alatt tekinthető meg. Az eredetileg 172 táblából álló mennyezetből az 1900-as évek legelejének helyreállítása során 72-t sikerült megőrizni, de az 1960-as felújításkor a mennyezetet bevakolták. A mostani helyreállításkor már csak 46 kazetta volt megtartható, amelyeket szellemes módon foglaltak bele az új kazettás mennyezetbe.

A díj ebben az esetben Oltai Péternek azt a helyreállításokat tervező tevékenységét is elismeri, amelynek során hasonló református templomok sora újult meg Szabolcs-Szatmárban, mint Papos, Piricse, Lónya, Márokpapi, Vámosoroszi és az Európa Nostra-díjjal is elismert Sonkád temploma. Az alapos kutatáson alapuló helyreállításokat az épületek történetének bemutatása, biztos ízlés, mértéktartó hozzáállás és egyéni hangú építészeti invenció jellemzi.

In the second half of the 16th century, a more spacious church was built here with a buttressed, vaulted, polygonal apse and a vestry to go with the Romanesque tower that was retained. In the middle of the 18th century, it was mostly remodeled and the entire church was given a painted, coffered ceiling. The renovations between 1902 and 1911 were performed by the National Monuments Commission according to the plans of Ottó Sztehlo.

The current rehabilitation respected the appearance it received 100 years ago, essentially retaining the massing, façade and roof profile, while also displaying several earlier details. Thin plastering was applied to the walls that followed the surfaces, making the traces of older periods legible. It was possible to display a gothic window on the southern wall. On the interior, new brick paving was installed and the former floor level was restored below the gallery. The plan of the church in its first period was indicated on the floor of the nave and the ceiling was raised to its former level. Some of the remains that had been re-used in later construction were freed and are exhibited under the gallery. Seventy-two of the original 172 ceiling coffers were preserved during the rehabilitation in the early 1900s, but the ceiling was whitewashed during the renovations in the 1960s. Only 46 coffers could be retained in the current rehabilitation, which were cleverly integrated into the new coffered ceiling.

In this case, the award also recognizes the rehabilitation planning activities of Péter Oltai, through which a series of Reformed churches in Szabolcs-Szatmár County have been revitalized, including those of Papos, Piricse, Lónya, Márokpapi, Vámosoroszi and the Europa Nostra award-winning church of Sonkád. These rehabilitations based on thorough research are characterized by the display of the buildings' history, good taste, moderation, and distinctive architectural invention.

Közreműködők / *Project participans*

építészeti tervezés / architect:	Oltai Péter
projektvezető / project manager:	Géczy Csaba (Tiszántúli Református Egyházkerület)
régészeti kutatás / archaeological research:	Juan Cabello, Simon Zoltán
restaurálás / restoration:	Kiss Margit, Kovács István
kivitelezés / contractor:	Zombor Szabolcs, Zombor és Társai Kft., Nyíregyháza

2019

Budapest I. ker. Szentháromság utca, egykori budai városháza

Budapest, District I, Szentháromság Street, Former City Hall of Buda

A munka megbízója és a tervezője olyan átfogó műemléki helyreállítást tudott megvalósítani, amely méltó módon folytatja a magyar műemlékvédelem jó hagyományait. A művészettörténész- és régészkutatók folyamatos jelenléte mellett lehetőség adódott a ház történeti értékeinek, részleteinek feltárására és bemutatására.

A városháza, bár egységes barokk homlokzatát ismertük, több középkori előzményt foglal magában. Az épület új funkciókkal, az Alapítvány székházaként vendéglátó, illetve üzleti terekkel született újra. Rehabilitációja során a leglényegesebb változás a pinceterek bemutatása mellett a tetőtér beépítése, a két udvar lefedése volt. Új elem az Úri utcai egykori kapualj kibontása és bemutatása. A történeti építészeti kompozíció, a terek, részletek kollázs szerű bemutatása az átfogóan végigvezetett kortárs építészeti nyelvnek köszönhetően harmonikus egésszé áll össze. A négy, karakterében alapvetően eltérő szint, a rendkívül összetett történeti, térbeli, anyaghasználati, szerkezeti adottságok mellett is ötletesen, egységesen kezelt, a megjelenés természetes. A különböző korokból örökölt épületrészek habitusa és térbeli struktúrája megerősödik, miközben a térfolyam egységes, természetes, friss, kortárs megjelenésű. A tetőszerkezet új, síklapokkal manipuláló szerkesztettsége és a megtartott, látszó ácsszerkezet duettje. Ugyanakkor vannak olyan új elemei az épületnek, melyek az összetartozást, az egységes megjelenést erősítik. Ilyenek a korlátok, melyek az eltérő világokat összekötő lépcsőműveket kísérik, valamint a burkolatok rajzolata, az anyaghasználat következetessége. Nem utolsósorban szerencsésen megoldott az udvarok lefedését adó üvegszerkezet, mintaszerű az összetett gépészeti rendszerek kialakítása.

The client and the designer of this work were able to perform a comprehensive rehabilitation that continues the positive traditions of Hungarian historic preservation in a worthy manner. Due to the constant presence of experts in art history and archaeology, it was possible to uncover and display the building's historic character and details.

Although the city hall's unified Baroque façade is familiar, it incorporates several previous medieval structures. The building was reborn with new functions, as this foundation headquarters includes catering and commercial spaces. During the rehabilitation, the most significant changes besides the display of the cellar areas was the utilization of the attic space and the covering of the two courtyards. A new element is the opening and display of the former doorway on Úri Street. The historic architectural composition, spaces, and collage of details come together as a harmonious unit due to the overarching language of contemporary architecture. The four levels with fundamentally differing characters are treated in a clever, uniform manner despite their rather complex historical, spatial, material, and structural characteristics, so their appearance is natural. The patterns and spatial structures of building sections inherited from various periods are reinforced, while the flow of space has a unified, natural, fresh, contemporary feel. There is a duet of the new structure of the roof manipulated with flat planes and the visible retained timber framing. At the same time, there are new elements of the building that reinforce its coherency and uniform appearance, such as the railings that accompany the stairs connecting different worlds, the design of the flooring and the consistency of materials. Last but not least, the glass structures covering the courtyards have been successfully integrated and the design of the complex mechanical systems is exemplary.

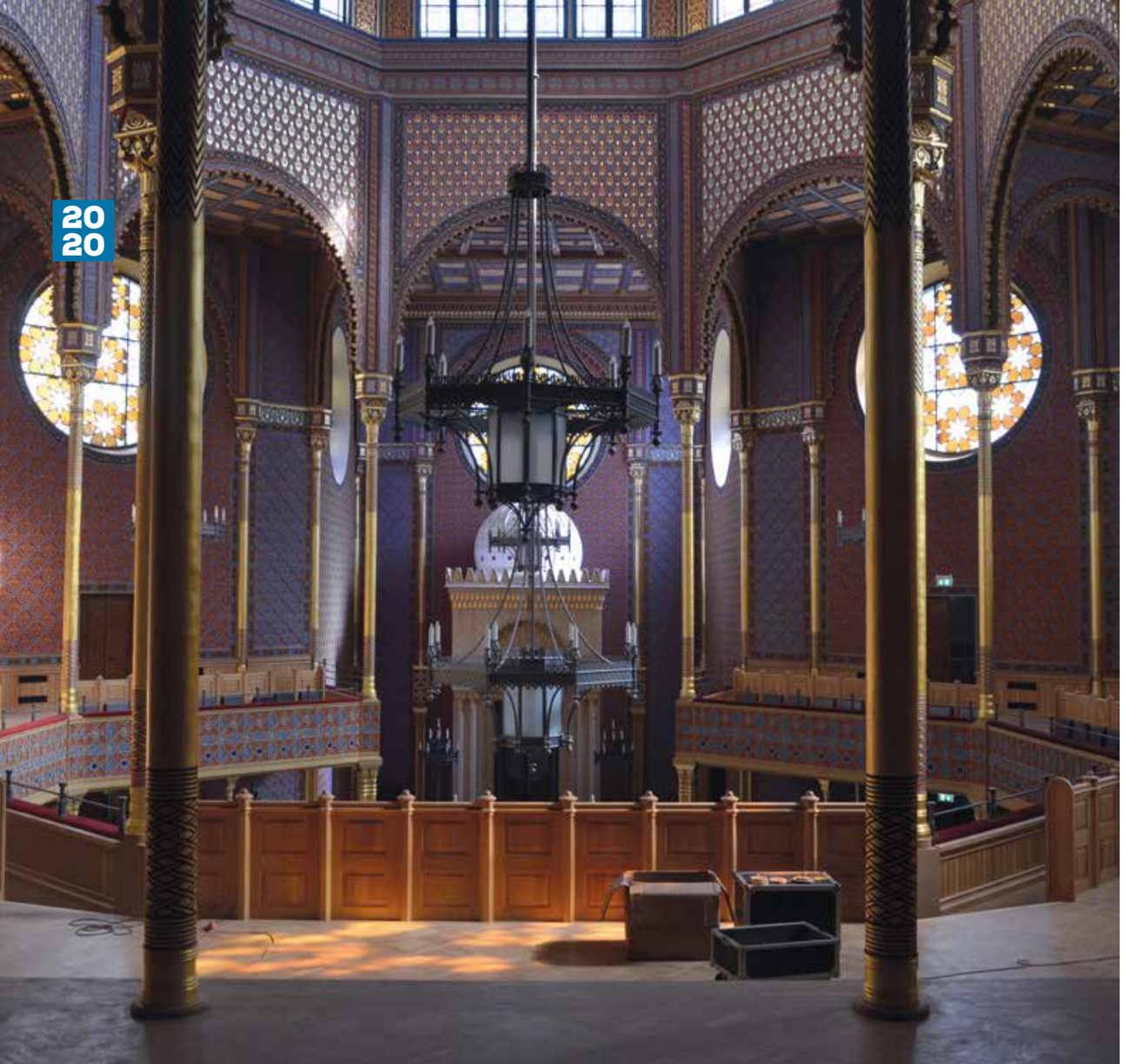

Közreműködők / *Project participans*

építtető / owner:	Pallas Athéné Domus Sapientiae Alapítvány
építészeti tervezés / architect:	Hetedik Műterem Kft. – Szabó Levente
kutatás / research:	Bor Ferenc, Mentényi Klára, Szentesi Edit, Lángi József, Simon Anna, Tóth Tímea (H-Y Kft.)
műemléki felügyelő / conservation officer:	Janotti Judit, Deli Sándor

Budapest, Rumbach Sebestyén utcai zsinagóga

Budapest, Rumbach Sebestyén Street Synagogue

A zsinagóga különleges értéke, hogy a fiatal Otto Wagner egyik legelső megvalósult terve. A zsinagógákra jellemző móros karaktere eltér Wagner későbbi, tipikus bécsi stílusától, historizáló, majd szecessziós épületeitől, kiemelkedő építészeti tehetsége azonban már itt is tetten érhető. Wagner a megbízást a pesti izraelita hitközség ortodox tagjai által kiírt pályázaton nyerte el, így az épület az ő tervei alapján valósulhatott meg 1873-ra. Már az utcai szárny is hordoz keleties elemeket, mór jellegű díszítést, minareteket, de a lakóházak sorába illeszkedő épület alig utal a mögötte álló zsinagógára. A templomtér nyolcszögű, centrális elrendezésű, tere egzakt, szerkezete igen karcsú, ezzel szemben az ornamentika – a kijelölt mezőkben – tobzódó, gazdag színvilágú, látványában az Alhambrát idézi.

Az épületet a hitközség egészen 1959-ig használta, de akkor a hívek számának csökkenése miatt az épület nem volt tovább fenntartható, így állami tulajdonba és kezelésbe került. Az amúgy is rossz műszaki állapotú épület tovább pusztult. 1989-ben privatizálták, új tulajdonosa a felújítást megkezdte, de a munkák megrekedtek.

A MAZSIHISZ 2006-ban szerezte vissza a helyreállítás szándékával. A meglévő maradványok és alapos kutatások alapján az elpusztult részleteket is hitelesen lehetett rekonstruálni a bimától, a világításon át a korábban teljesen megsemmisült tórafülkéig, így visszaállhatott a páratlan megjelenésű enteriőr.

2017 és 2019 közötti felújítással nemcsak az eredeti szakrális funkcióra alkalmas épület jött létre: a bima süllyeszthetőségének megoldásával többféle kulturális célú használatra is alkalmassá tették. A helyreállítást az utcai épületben létrejövő kiállítás fogja teljessé tenni, amely az elmúlt évszázadok pesti zsidóságának életét, szerepét, sorsát fogja bemutatni.

The particular value of this synagogue is because it is one of the first designs realized by the young Otto Wagner. Its distinctive Moorish character differs from Wagner's typical later style in Vienna, his Historicist and then Secessionist buildings, but his outstanding skill is already palpable here. Wagner won the commission from the Orthodox Jewish congregation of Pest, and the building was completed according to his designs in 1873. While the street-front wing includes Oriental elements and Moorish-style ornamentation and minarets, the façade integrated into a row of residential buildings hardly suggests the synagogue behind. The interior is octagonal and centrally planned, the space is clear, and the structural elements are quite slim. In contrast, the ornamentation in its designated spaces recalls the Alhambra in its rich, luxurious colors and appearance.

The congregation used the building until 1959, but then it could not be maintained due to dwindling membership. Therefore, it came under state ownership and management and the building that was already in poor condition further deteriorated. It was privatized in 1989, and the new owner began its renovation but the work stalled.

The Federation of Hungarian Jewish Communities reacquired it in 2006 with the intention of rehabilitating it. Based on the existing remains and thorough research, it was possible to reconstruct the lost details authentically, including the bimah, the lighting, and the Torah ark that had been completely destroyed, allowing the unrivalled appearance of its interior to be restored.

Not only was a building capable of its original sacred function created during the 2017-2019 rehabilitation, but due to the ability to lower the bimah, it can also be used for various other cultural purposes. The rehabilitation will be completed with an exhibition in the street-front wing that presents the life, activities, and fate of the Jews of Pest in previous centuries.

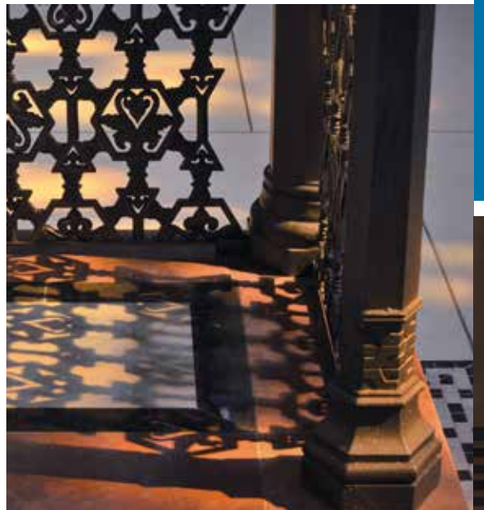

Közreműködők / *Project participans*

építészeti tervezés / *architect:*	Kőnig Tamás, Wágner Péter
művészettörténeti kutatás / *art historical research:*	Dávid Ferenc
belsőépítész / *interior design:*	Baliga Kornél, Gergely László
kivitelezés / *contractor:*	Laki Zrt.
restaurálás / *restoration:*	Herling Zsuzsanna, Osgyányi Vilmos, Lehoczky Tivadar, Haraszti László

Budapest, Stefánia úti műterem-villa

Budapest, Stefánia Road Studio-Villa

Ligeti Miklós szobrászművész műteremháza 1905-06-os években épült Bálint Zoltán és Jámbor Lajos építészek tervei alapján. 1945-től 1975-ig a műteremház Kisfaludi Strobl Zsigmond szobrászművész otthona lett, ezután lakóépületként működött. Az épület több jelentős átalakításon esett át, melyek megváltoztatták a ház eredeti egységes jellegét, állaga pedig sokat romlott a felújításig.

A felújítás tervezői sikeresen őrizték meg a ház karakterét, értékeit és jellegzetes elemeit, kiemelve az eredeti építői szándék ma is érezhető hangulatát, hogy a továbbépítés során élő egységgé váljék a múlt és jelen a kompozícióban. Megőrződött, illetve rekonstruálódott az épület utcai főhomlokzata, a főtömeg hangsúlyos tetőformája, az egykori műteremablak és a tetőterasz.

Az új funkció – alapítványi székház – a korábbitól eltérő térrendszert, nagyobb alapterületet igényelt. Új szint elhelyezése csak az eredeti műterem-téren belül volt lehetséges, de ennek építészeti megoldása a homlokzatot meg tudta őrizni. További új használati tereket úgy alakítottak ki, hogy azok sem érintsék az épület főirányú nézeteit, ugyanakkor esztétikailag integráns egységet alkossanak a meglévő építészeti elemekkel. A hátsó traktus tetőszintjének beépítése visszafogott anyaghasználatával, a homlokzati nyílászárókkal harmonizáló kerámiaburkolattal, a lenti szintekkel megegyező nyílászárókiosztással figyelembe veszi a kor formanyelvét, ugyanakkor egyértelműen jelzi a kortárs beavatkozást. Az épület belső tereiben sokhelyütt megmaradhattak az eredeti részletek, megújult a fő közlekedő tér jellegzetes falépcsője is.

Az épület meghatározó látványeleme a környezetében is szokatlan méretű és helyzetű, gazdag növényzettel fedett, az épület rangjához méltó kert. Ennek megőrzése érdekében minimalizálták a szükséges parkolószámot és a burkolt felületek nagyságát.

The studio house of the sculptor Miklós Ligeti was constructed in 1905-06 according to the designs of Zoltán Bálint and Lajos Jámbor. From 1945-75, it was the home of the sculptor Zsigmond Strobl, and then was a residential building. It has gone through several significant remodels, which have altered the original unified character of the building, and its condition had deteriorated greatly before the rehabilitation.

The designers of the rehabilitation have successfully preserved the character, value and distinctive elements of the building, emphasizing the still discernable intent of the original builder so that it becomes a composition of past and present through the additions. The main street façade, the prominent roof profile of the main block, the former studio windows and the roof terrace have been preserved or reconstructed.

The new function – a foundation headquarters – demanded a differing system of spaces and greater floor space. The introduction of a new level was only possible within the studio space, but its architectural solution allowed for the preservation of the façade. New useful space was provided without affecting the main views of the building, while creating an aesthetically integrated whole with the existing architectural elements. The utilization of the rear section's attic level takes into account the formal language of the period through its restrained materials, ceramic cladding in harmony with the façade fenestration, and corresponding distribution of openings, while clearly indicating a contemporary intervention. The original details have survived in many places in the interiors, and the distinctive wooden staircase of the main corridor was revitalized.

A key visual element of the building is its garden, which is of unusual size and placement for the neighborhood, is covered in rich vegetation and is worthy of the building's status. To preserve this, the amount of necessary parking and paving was minimized.

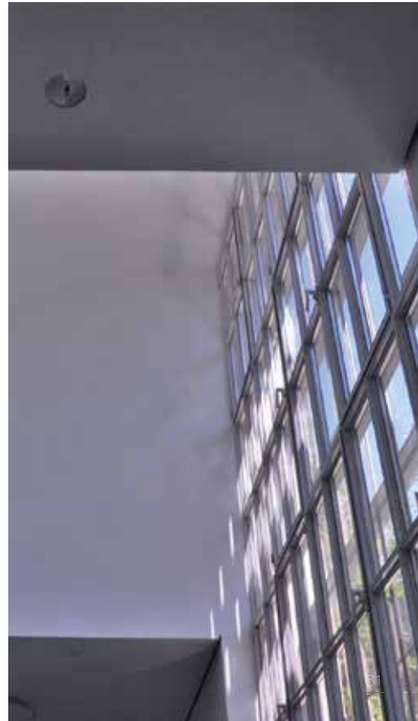

Közreműködők / *Project participans*

építtető / owner:	Polgári Magyarországért Alapítvány
építészeti tervezés / architect:	Zombor Gábor, Juhász Balázs (monoSTUDIO Építész Kft.), Dobszay Gergely, Baratta Egon
kivitelezés / contractor:	Market Építő Zrt.

2020

Gödöllő Szabadság út 2., Várkapitányi lak

Gödöllő, 2 Szabadság Road, Constable's Residence

A barokk épület a Grassalkovich uradalom részeként, a kastély közelében az Alsóparkban áll. Tiszttartói házként működött, majd a kastély királyi korszakában Várkapitányi lak volt. A 18. századi emeletes épületet többször alakították át a funkcióváltásoknak megfelelően. Mai képe a 20. század elején alakult ki, a favázas, emeletes veranda készítésével. A II. világháborút követően osztozott a kastély siralmas sorsában, ennek ellenére belső elrendezése alig változott és fedélszéke is őrizte barokk formáját.

Gödöllő önkormányzata 2010-ben vásárolta meg a lepusztult épületet és határozta el helyreállítását közösségi célokra. A helyreállítás 2016-ban kezdődhetett el az Önkormányzat saját forrásából. A barokk fedélszék eredeti szerkezetéből csak néhány elem volt megmenthető, de az egész fedélszék a barokk szerkezeti forma pontos másaként épült újjá. A kastélyra néző, emeletes faverandát elemeire szétszedve restaurálták, pótolták. A munkák során a falak újravakolása, a párkányok, tagozatok szakszerű újrahúzása, az összes külső nyílászáró gondos elemzést követő újragyártása is megtörtént. A földszinti, kőpilléres, boltozatos tér szerkezeti károsodása miatt a közbenső födém vasbeton erősítést kapott. Az emeleti nagyterem feltárása a korábbi szondázó vizsgálathoz képest sokkal jelentősebb díszítőfestést talált, aminek teljes feltárását és konzerválását az önkormányzat finanszírozta a NKA támogatása segítségével. A feltárt és megmenthető díszítőfestések bemutatása az egyes – néhol egymásra fedő – rétegek konzerválásával és értelmező kiegészítésével készült; újrafestés csak a teljesen elpusztult festésű helyiség falain történt. 2019 szeptemberére fejeződött be a teljes épület helyreállítása, ami a gépészeti korszerűsítést is magában foglalta.

This Baroque building stands in the Lower Park near the palace as a part of the Grassalkovich estate. It operated as a bailiff's house, and then was the residence of the Constable during the palace's royal period. The 18th century two-story building has been altered several times due to changes in function. It gained its current appearance at the beginning of the 20th century with the construction of a two-story wooden veranda. It shared in the unfortunate fate of the palace after World War II, but despite this, its internal arrangement has changed little and its roof structure retained its Baroque form.

The Gödöllő municipal government purchased the dilapidated building in 2010 and determined to rehabilitate it for community use. This began in 2016 through the city's own resources. Only a few elements of the original Baroque roof structure could be saved, but the rest was precisely replicated. The two-story wooden veranda facing the palace was dismantled, restored and reinstalled. During the work, the walls were re-plastered, the sills and façade decorations were professionally restored, and all of the exterior fenestration was refabricated following careful analysis. Due to structural damage to the ground floor vaulting with stone piers, it was strengthened with reinforced concrete. Investigations into the grand hall on the upper story found far more significant decorative painting than the preliminary analyses had indicated, and the city financed its full recovery and conservation with support from the National Cultural Fund. The decorative painting that could be saved has been displayed through the conservation of the sometimes overlapping individual layers, with supplementation for clarification. Repainting only took place on the walls where the paintings had been entirely destroyed. The full restoration of the building was completed in September of 2019, including the modernization of the electrical and mechanical systems.

Közreműködők / *Project participans*

építészeti tervezés / architect:	Kruppa Gábor (KÍMA Stúdió)
kivitelezés / contractor:	Belvárosi Építő Kft.
restaurálás / restoration:	Lángi József, B. Juhász Györgyi, Somogyi Márton, Fabók Balázs, Asztalos György
műemléki felügyelő / conservation officer:	Klaniczay Péter

Bajna, Sándor-Metternich-kastély

Bajna, Sándor-Metternich Palace

Az emeletes, több periódusban felépült és átalakított barokk kastélyt és melléképületeit a 19. század harmincas éveiben Sándor Móric alakíttatta át Hild József tervei szerint klasszicista stílusban. A II. világháború után funkcióját nem találta meg, rövid ideig szükséglakások, és a helyi TSZ gépállomása működött benne. Karbantartás hiányában erősen pusztult az épület. A kastélypark is sérült, a '60-as évektől országút szeli ketté. Állagmegóvási munkák csak az 1970-es években kezdődtek, közel tízévente elvégezve a legszükségesebb beavatkozásokat. Idővel sor került statikai megerősítésére és a homlokzat felújítására is, de az épület mindvégig használaton kívül maradt.

A Nemzeti Kastélyprogram lehetőséget adott arra, hogy első ütemben elkészüljön a palota műemléki értékeinek bemutatása, a főépület és a mellékszárnyak egy részének felújítása, a díszudvar, továbbá a park teljes területén a sétányok részleges helyreállítása.

Elkészült a feltárt barokk és klasszicista kifestések, ornamentikák és belső nyílászárók restaurálása, az Etruszk-, a Raffaello-terem és a kő lépcsőház helyreállítása. A Raffaello-terem gombafertőzés miatt évtizedekkel ezelőtt leválasztott menynyezeti freskója is visszakerülhetett eredeti helyére.

A helyreállított belső terek anyaghasználata igényes: a földszinten az eredeti kőpadlók visszaállítása, az emeleten táblás parketták és keményfa padlók készültek. A belső terekben a szakági tervezők munkája összehangolt, a fedrácsok, végpontok és biztonságtechnikai eszközök igyekeznek belesimulni az enteriőrbe.

Harmonikus és hiteles összképet láthatunk: váltakozva a részleges restaurálás, kiegészítés, helyenként rekonstrukció, kortárs belsőépítészet, míg másutt a helyreállítás nélküli megőrzés, mely a folytatás lehetőségét is magában hordozza.

Móric Sándor had this two-story Baroque palace and its outbuildings that had been erected in several periods remodeled in the Neo-Classical style according to the designs of József Hild in the 1830s. No function was found for it after World War II, and so it was used as emergency housing and for storing the machinery of the local collective farm for a brief period. The building deteriorated significantly due to a lack of maintenance. The palace gardens were also damaged, and a highway has run through them since the 1960s. Stabilization work only began in the 1970s, and the most necessary interventions were performed about every ten years. Structural reinforcement and façade renovation took place, but the building remained without a use.

The National Palace Program provided an opportunity to display its historic features, rehabilitate a portion of the main building and the side wings, and partially restore the formal courtyard and the paths throughout the gardens.

The Baroque and Neo-Classical painting, ornamentation and interior fenestration were restored, and the Etruscan Room, the Raffaello Room and the stone stairway were rehabilitated. It was also possible to reinstall the fresco that had detached decades earlier from the ceiling of the Raffaello Room due to fungal damage.

High-quality materials were used in the rehabilitated interiors. The original stone paving on the ground floor was restored and parquet and hardwood flooring was installed on the upper level. The work of the professional designers was coordinated, and they made efforts to blend the vents, terminals and security devices into the interiors.

There is a harmonious and authentic overall appearance. There are alternating areas of partial restoration, supplementation, reconstruction in places, and contemporary interior design, while elsewhere there is conservation without rehabilitation, leaving open the opportunity for continuation.

Közreműködők / *Project participans*

építtető / *developer:*	NÖF, Nemzeti Örökségvédelmi és Fejlesztési Nonprofit Kft.
építészeti tervezés / *architect:*	Erő Zoltán
belsőépítészet / *interior design:*	Szilágyi Klára (Palatium Stúdió Kft.)
kivitelezés / *contractor:*	Pharos '95 Kft.
restaurálás / *restoration:*	Boromissza Péter
műemléki felügyelő / *conservation officer:*	Magyar Mariann

Máriapócs, Szeplőtlen Szűz Mária római katolikus templom

Máriapócs, Immaculate Blessed Virgin Roman Catholic Church

Máriapócson a jól ismert barokk görögkatolikus kegytemplom mellett elbújt a közelmúltig jelentéktelennek látszó, többször átalakított, de középkori eredetű római katolikus plébániatemplom.

Az épület teljes körű felújítása a pénzügyi lehetőségeket követve egy évtizeden át tartott, mégis az egész folyamat a klasszikus műemléki szemlélet szerint történt. A tervező a forráskutatás, építéstörténeti falkutatás, restaurátor feltárás, régészet folyamatosan érkező eredményeit figyelembe véve alakította a terveket, és így a templom visszanyerhette középkori külső jellegét, helyreállhatott a tömeg és a belső tér eredeti hierarchiája.

A torony új toronysisakjával és a két felső szinten visszaállított gótikus ikerablakokkal már optikailag karcsúbb hatást keltett. A feltárt nyomok alapján a hajó falainak megmagasításával, a hajó és a szentély közötti oromfal visszaépítésével, a tetők hajlásszögének növelésével már egy egészen más, harmonikus tömegű épület született.

A homlokzatokon visszaállt a középkori nyílásrendszer. Az elfalazott résablakokat kibontották, illetve az előkerült nyomok alapján rekonstruálták, a déli bejárat visszakerült eredeti helyére, pontos részletképzésének hiányában semleges megjelenéssel.

A belsőben a hajófödém megemelkedett, a berendezési tárgyak száma csökkent, a falazat egyenetlenségeit megőrző falfelületeken az újabb, előkerült festéstöredékek utalnak az egykori gazdag középkori belsőre. A Köpenyes Madonna töredéke is hangsúlyosabbá vált. Az új liturgikus teret a templom plébánosával közösen tervezték meg. Az oltár új, Szűz Máriát ábrázoló faszobrot kapott.

A pár évtizede készült padok fehér színre festve tökéletesen illeszkednek ebbe a visszafogott világba. Az oldalfalak enyhén egyenetlen felületére vetülő fény, a natúr fa vagy festett berendezés összehangolt különbözősége nyugodt, harmonikus összhatást kelt.

A Roman Catholic parish church that was seemingly insignificant and remodeled several times, but was from the Middle Ages, was uncovered recently next to the well-known Baroque Greek Catholic church in Máriapócs.

The full rehabilitation of the building took decades due to financing, but the entire process followed a traditional historic preservation approach. The designer altered the plans according to the results arriving from documentary, construction history, restoration and archeological research, so the church was able to regain its medieval exterior character, massing and the original hierarchy of its interior.

The new spire of the tower and the two restored gothic double windows on its upper levels create a more slender look. The raising of the nave walls, the reconstruction of the gable between the nave and the chancel, and the increase in the slope of the roofs, all based on uncovered evidence, created a building with an entirely different, harmonious mass.

The medieval system of fenestration on the façade was restored. The walled-off lancet windows were re-opened and reconstructed based on research, and the southern entrance was returned to its original location with a neutral appearance due to a lack of precise available details.

Inside the church, the nave ceiling was raised, the number of furnishings was reduced, and the recently discovered painting fragments on the irregular wall surfaces recall the rich medieval interior. The fragment of the Cloaked Madonna was given greater emphasis. The new liturgical space was designed together with the parish priest and the altar was provided with a new wooden sculpture of the Virgin Mary.

The white-painted pews made a few decades ago fit in perfectly with this restrained appearance, while the light cast on the slightly uneven wall surfaces and the balanced variation of natural wood and painted furnishings provides a peaceful, harmonious atmosphere.

Közreműködők / *Project participans*

építészeti tervezés / *architect:*	Wittinger Zoltán, Hild Csorba Bernadett
kutatás / *research:*	Juan-Alberto Cabello, Németh Péter, Simon Zoltán
restaurálás / *restoration:*	Pintér Attila, Kisterenyei Ervin
kivitelezés / *contractor:*	Zombor és Társai Kft. – Zombor Szabolcs
műemléki felügyelő / *conservation officer:*	Mészárosné Tarr Erzsébet

Sümeg, Ramasetter-ház

Sümeg, Ramasetter House

A ferences és a plébániatemplom összekötő főutca mentén álló épület mai formájában egy 19. századi jellegzetes földszintes kisvárosi polgárház, mely Sümeg gazdag történetének köszönhetően korábbi épületrészeket is magában foglal.

A legutóbbi évtizedek kihasználatlansága révén az épület mind környezetéhez, mind jelentőségéhez mérten méltatlan állapotba süllyedt. Az épület revitalizációjához az anyagi alapot példa értékű módon a város önkormányzatának képviselőtestülete teremtette meg azzal, hogy éveken keresztül felajánlották tiszteletdíjukat az épület megmentésére. Az így rendelkezésre álló összeget pályázati forrásokkal kiegészítve, összefogva a város vállalkozóival és muzeológusaival vált lehetővé a város híres szülöttje, a sümegi oktatás megteremtője, az egykori polgármester, Ramassetter Vince szülőházának a megújítása.

Az éveken át tartó előkészítés és kivitelezés során a művészettörténeti és restaurátori kutatás számos értéket tárt fel. Az utólagos hozzátoldások elbontásával helyreállt az épület tömege, az alaprajzi változtatások követték az épület eredeti térrendszerét. Az épületszerkezetek közül restaurálásra kerültek az értékes homlokzati ablakok és a bejárati kapu. A felújítás során számos, az épület gazdag történetére utaló fragmentum került bemutatásra: a folyosón üvegpadló alatt látható az eredeti padlóburkolat, a megtalált töredékes formában restaurálták a boltozatos szobák falfestéseit és a kályhák folyosóra nyíló fűtőnyílásait.

A felújítás során a műemléki értékek hiteles megőrzését szem előtt tartó „konzerválni és nem rekonstruálni" szemléletet követték, ezáltal egy polgárház gazdag, sokrétegű története bontakozik ki a látogató előtt. Ramassetter Vince kékfestő családból származott, polgármestersége mellett sikeres szőlősgazda és borkereskedő is volt; az épület kiállításain ezt a történetet is megismerhetik a látogatók. A ház egyúttal a városba látogatók tájékoztató központjaként is működik.

The current form of this building on the street linking the Franciscan and parish churches is a typical 19th century single-story, small-town bourgeois house, which due to Sümeg's rich history includes earlier portions as well.

Due to its disuse in recent decades, the building had sunk into a condition that was unworthy both in terms of its surroundings and its significance. The city council established the financial basis for its revitalization in an exemplary manner by offering an honorarium for years for its rescue. Supplementing these funds with grant money and allying with the city's contractors and museum experts made it possible to rehabilitate this birthplace of Vince Ramassetter, famous son of Sümeg, founder of its education system, and its former mayor.

During the years of preparation and implementation, art historical and restoration research found many valuable features. The massing of the building was restored through the demolition of alterations, and the changes in the floorplan followed its original internal divisions. The valuable façade windows and entryway were restored. Through the rehabilitation, many details indicating the building's rich history have been displayed. The original flooring in the corridor can be seen under a glass floor and the wall paintings in the vaulted rooms were restored in the fragmentary form they were found, as were the heating vents of the stoves along the corridor.

During the rehabilitation, the approach of "conservation not reconstruction" was followed to preserve its historic features authentically, so the rich, multifaceted history of a bourgeois house is displayed to visitors. Vince Ramassetter came from a family of indigo dyers, and he was also a successful vintner and wine merchant when he was mayor, so visitors can learn about this history in the exhibits as well. The building also operates as an information center for visitors to the city.

Közreműködők / *Project participans*

építészeti tervezés / *architect:*	Dencs Tibor – Séma Műszaki Iroda
kutatás / *research:*	Veöreös András
restaurálás / *restoration:*	B. Juhász Györgyi, Lángi József, Szalay György
kivitelezés / *contractor:*	Sümegi Közszolgáltató Kft.
műemléki felügyelő / *conservation officer:*	Bódis Péter

Szögliget, a Szádvár romjainak bemutatása

Szögliget, Display of the Ruins of Szádvár Castle

A legnagyobb alapterületű hegyi várként számontartott Szádvár a világörökségi státuszú Aggteleki Nemzeti Park területén, a tatárjárás után kezdett épülni, fénykorát a 15–17. században élte, majd rommá vált.

A jelenlegi helyreállítás előzménye a Szádvárért Baráti Kör tevékenysége. Tagjai 2006-ban kezdték meg a benőtt romok kitisztítását és több bástya és falszakasz állagmegóvását szakértők segítségével. A munkák jelentősen felgyorsulhattak a Nemzeti Várprogram hatására: sor került a szükséges kutatásokra, a helyreállítás tervezésére, majd az állagmegóvásra és rombemutatásra.

A beavatkozás célul tűzte ki a maradványok romként való megőrzését, a táj és a rom már évszázadok óta tartó együttélésének megtartását. A természeti környezet megóvása érdekében csak a romokat közvetlenül veszélyeztető fákat vágták ki. A falak stabilizálása 440 m-es hosszon történt meg. A bemutatás érdekében biztonságos látogatói útvonalat hoztak létre. Ennek fogadópontja az eddig elhagyatott alsóvár, ahol tölgyfa-gyilokjáró is készült a falkorona és lombkorona magasságában. A felsővárba a történeti teherfelvonó nyomvonalán juthatnak fel a látogatók, akik élményét, kényelmét és tájékoztatását kilátó- és pihenőhelyek, egyedi tervezésű padok és információs táblák szolgálják. A vár teljesebb megismerése, valamint a töredékek megőrzése érdekében kőtár is készült. Az új beavatkozások uralkodó anyaga a tölgyfa, ami tartós és egyben hagyományos megoldás. Az egységes arculatú építészeti hangvétel kortárs, ugyanakkor nemcsak a középkori megoldásokra utal, hanem a jól bevált, 20. századi, a bakancsos turisták által is igen kedvelt, „természetbarát" rombemutatásokra is. Ez a hozzáállás nemcsak olcsóbb, de arányos a rom adottságaival és megőrzi a rom és a természet közti érzékeny egyensúlyt. Így a beavatkozás elkerüli mindazt, ami a manapság divatos rekonstrukciókat jellemzi: a turisztikai vonzerő túlzott fejlesztését, a tömegigényeknek való elvtelen megfelelést.

Construction of Szádvár, considered the most extensive Hungarian hilltop castle, began after the Mongol invasion. It flourished between the 15th and 17th centuries, but then fell into ruin.

Prior to the current rehabilitation, the members of the Friends of Szádvár began to clear the overgrown ruins in 2006 and stabilized several bastions and wall sections with the aid of experts. The work sped up significantly due to the National Castle Program. Needed research, rehabilitation planning, and conditions stabilization took place as well as the display of the remains.

The work was aimed at conserving the remains, preserving the centuries of coexistence between the landscape and the ruins. To conserve the natural environment, only trees directly endangering the ruins were removed. 440 m of walls were stabilized, and a safe visitors' path was created for their display. The welcome area is the previously neglected lower castle, where a raised oaken walkway was erected at the height of the walls and foliage. Visitors can reach the upper castle along the path of the historic service hoist. Lookout and rest areas, uniquely designed benches, and informational signs provide enjoyment, comfort and information for visitors. A lapidarium was established to better understand the castle and preserve its stone fragments. The predominant material for the new interventions is oak, which is both traditional and durable. The uniform architectural tone is contemporary, but at the same time, it not only recalls medieval construction but also the time-tested, "environmentally-friendly" 20th century manner of displaying ruins favored by hikers. This approach was not only less expensive, but also corresponds to the state of the ruins, preserving their delicate balance with nature. Due to this, the project avoided everything that typifies the fashionable reconstructions of today: the overdevelopment of tourism and unprincipled catering to popular demand.

Közreműködők / *Project participans*

kezelő / *site manager:*	Északerdő Erdőgazdasági Zrt., Miskolc
építtető / *developer:*	NÖF Nonprofit Kft. Kincses Zoltán
régészeti kutatás / *archaeological research:*	Gál Viktor
építészeti tervezés / *architect:*	Kelemen Bálint
kerttervezés / *garden designer:*	Németh Zita
kivitelezés / *contractor:*	Salisbury Kft. Budaörs

Az ICOMOS (International Council on Monuments and Sites)

Az ICOMOS-t (Műemlékek és Műemlékhelyszínek Nemzetközi Tanácsa) egy évvel a Műemlékek és Műemléki Együttesek Konzerválásáról és Restaurálásáról szóló Karta, ismertebb nevén a Velencei Karta elfogadása után, 1965-ben Varsóban alapították meg. Jelenleg mintegy 120 Nemzeti Bizottságában összesen több mint 9000 tagja van a szervezetnek. A franciaországi (Charenton-le Pont, Párizs mellett) székhelyű nemzetközi, független civil szakmai szervezet hivatása a műemlékvédelemmel kapcsolatos elméleti, módszertani és tudományos technológiai kérdések naprakészen tartása, a tapasztalatok és a „jó gyakorlatok" ismertté tétele a műemlékek és építészeti együttesek megőrzésének, méltó és fenntartható használatának az elősegítésére.

Az ICOMOS meghatározó szerepet játszik a világ műemlékvédelmében; a kulturális örökségi javak vonatkozásában az UNESCO Világörökség Bizottságának az 1972-es Egyezmény szerinti hivatalos tanácsadó-szakértő szervezete. A nemzetközi fórumon is tevékenyen dolgozó tagjaik saját országukban nemzeti bizottságokba szerveződnek, illetve az ICOMOS nemzetközi tudományos szakbizottságában tevékenykednek. Feladatuk: részvétel a közös munkában, országuk műemlékvédelmi elveinek és gyakorlatának képviselete, hazájuk műemlékvédelmi gyakorlatának megismertetése a világ szakemberei előtt, az ICOMOS nemzetközi műhelyeiben kidolgozott/elfogadott műemlékvédelmi irányelvek megismertetése a saját országban. Céljainak elérése érdekében elsőrendű feladatának tartja az ismeretterjesztést, a szakértői tevékenységet, publikációk megjelentetését, szakmai állásfoglalások megfogalmazását és végrehajtásuk elősegítését.

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságának tagjai a magyar műemlékvédelem, kulturális örökségvédelem meghatározó szakemberei. Építészek, régészek, művészettörténészek, tájépítészek, restaurátorok, történészek, vegyészek, geológusok, statikusok és a műemlékvédelemhez kapcsolódó minden más szakág elkötelezett képviselői vesznek részt a munkában. A Magyar Nemzeti Bizottság is létrehozta azokat a nemzetközi tudományos szakbizottságokhoz kapcsolódó szakmai bizottságait, amelyeket hazánk műemlékvédelmi sajátosságai megkívánnak. Az ICOMOS MNB 2011-ben jelentette meg a Karták Könyve (az első összefoglaló mű, amely tartalmazza az addig ismert összes, a műemlékvédelemmel kapcsolatos nemzetközi karta, ajánlás, törvény szövegét) második kiadását, és több más, hézagpótló jelentőségű szakmai kiadványt. A lassan fél évszáda minden évben megrendezésre kerülő Román András Műemlékvédelmi Nyári Egyetem az ICOMOS MNB által működtetett, akkreditált nemzetközi szakmai továbbképzési fórum. Ugyancsak jelentős, az ICOMOS MNB által jegyzett kétévenkénti szakmai rendezvény a Békési Népi Építészeti Tanácskozás; továbbá meghatározó szerepet vállal a Műemléki Világnap (április 18.) és az Országos Műemléki Konferencia rendezvények szervezésében.

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság sajátos célja, hogy a magyar műemlékvédelem is elfoglalhassa a hazai kultúrában az őt megillető helyet. Ennek érdekében az ismeretterjesztés, a szakértés, a publikációk, a megfelelő állásfoglalások kialakítása egyre nagyobb szerepet kapnak a szervezet életében. Az egész világon érzékelhető változások kihívásai közepette itthon is egyre fontosabbá válik értékeink szakszerű védelme, fenntartható és fenntartó megőrzése.

ICOMOS (International Council on Monuments and Sites)

ICOMOS (the International Council on Monuments and Sites) was established in Warsaw in 1965, one year after the signing of the International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites, better known as the Venice Charter. Currently the organization has more than 9,000 members in about 130 National Committees. The mission of this independent international professional civic organization based in France (Charenton-le-Pont, near Paris) is to keep the issues connected to the principles, methodology and scientific techniques related to historic preservation up-to-date and to disseminate experience and "good practice" in the preservation and proper, sustainable use of historic properties and architectural ensembles.

ICOMOS plays a crucial role in historic preservation throughout the world, and according to the 1972 Convention it is an official expert advisory body to the UNESCO World Heritage Committee in relation to cultural heritage sites. Its members, who also actively work in international forums, organize themselves into national committees in their own countries as well as performing tasks in ICOMOS international scientific committees. Their activities include participating in joint work, representing the principles and practices of historic preservation in their own countries, informing professionals around the world about their domestic historic preservation practices and familiarizing their countries with the historic preservation principles elaborated and adopted in the ICOMOS international workshops. To achieve their goals the dissemination of knowledge is considered a primary duty, including the distribution of publications on professional activities, the drafting of professional policies and the promotion of the implementation of these policies.

The members of the Hungarian National Committee of ICOMOS are the leading experts in historic and cultural heritage preservation in Hungary. Architects, archeologists, art historians, landscape architects, experts in restoration, historians, chemists, geologists, structural engineers and dedicated representatives of every other field related to historic preservation participate in its work. The Hungarian National Committee has also established professional committees related to the international scientific committees in accordance with what is called for due to the characteristics of domestic historic preservation. The Hungarian National Committee of ICOMOS published the second edition of the Book of Charters (the first comprehensive work that includes the text of all of the international charters, recommendations and laws related to historic preservation known to this point) in 2011, as well as having issued numerous other professional publications that cover essential issues. The András Román Historic Preservation Summer University that has been organized every year for nearly the last half century is an accredited professional continuing education forum operated by the Hungarian National Committee of ICOMOS. Also significant is the biannual professional event, the Békés Vernacular Architecture Conference endorsed by the Hungarian National Committee of ICOMOS. The Committee also plays a crucial role in the organization of the International Day for Monuments and Sites (April 18th) and the National Historic Preservation Conference.

The specific objective of the Hungarian National Committee of ICOMOS is for Hungarian historic preservation to occupy its proper place in the culture of our country. In this interest, the dissemination of knowledge, expertise and publications and the development of suitable policies are playing an ever greater role in the life of the organization. In the midst of the challenges due to changes perceptible throughout the world, the sustainable and continuing professional protection and preservation of our valued sites is becoming ever more important here in Hungary as well.

